

7. *Mancyrov I. G. Zbalansovanist poputy ta propozucii na runky kvalifikovanoi praci jak factor innovaciynogo rozvutky ekonomiku Ukrainu [The balance of supply and demand in the market of skilled labor as a factor of innovation development of economy of Ukraine]: monographija \ Mancyrov I.G., Baranuk Z.P., Vashchaev S.S., Jacenko A.V.; za redakcieju prof. I.G. Mancyrova. — K.: KNEU, 2008. — 381 s.*

8. Pro zabezpechennja rivnuh prav ta mozhluvostey zhinok I cholovikiv: Zakon Ukrainu №2866-IV vid 8.09.2005 [On equal rights and opportunities for women and men: the Law of Ukraine №2866-IV of 08.09.2005 p.] — elektronnyy resyrs — rezhum dostyпу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2866-15>

УДК 364-23-053.6:331.5:311

*Бараник З. П., д.е.н., професор,
Іринеvич Ю. В., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьман*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА МОЛОДЕЖИ НА РЫНКЕ ТРУДА В УКРАИНЕ

SOCIAL PROTECTION OF YOUNG PEOPLE ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан ринку праці в контексті зайнятості молоді, досліджені сучасні проблеми соціального захисту молоді в Україні. Окреслено основні напрями щодо удосконалення моніторингу молодіжної зайнятості.

Анотация. В статье рассмотрено современное состояние рынка труда в контексте занятости молодежи, исследованы современные проблемы социальной защиты молодежи в Украине. Определены основные направления по совершенствованию мониторинга молодежной занятости.

Abstract. The article reviews the present state of the labor market in the context of youth employment, examines contemporary problems of social protection of youth in Ukraine. It outlines basic directions of improving the monitoring of youth employment.

Ключові слова: молодь, соціальний захист, соціальний захист молоді, економічно активне населення, зайнятість, ринок праці.

Ключевые слова: молодежь, социальная защита, социальная защита молодежи, экономически активное население, занятость, рынок труда.

Key words: youth, social protection, social protection of young people, the economically active population, employment, labor market.

Вступ. Молодь — рушійна сила суспільства. Вона перебуває в центрі соціального, економічного і політичного життя світу. Одним з перспективних напрямків залучення молоді в суспільні процеси країни є забезпечення її робочими місцями. Пошуки першого робочого місця, невідповідність якості отриманих знань з професійними обов'язками, відсутність досвіду роботи, дисбаланс між попитом і пропозицією праці зумовлює зниження рівня економічної активності молоді. Ці та інші проблеми працевлаштування молоді спричиняють зростання рівня безробіття, збі-

льшення частки молодих людей зайнятих у «тіньовій» сфері економіки, зростає від'ємне сальдо трудової міграції, знижується мотивація до праці, змінюється структура ціннісних орієнтацій молодого населення.

Методологія. Методи дослідження базуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної теорії та статистичної науки. У роботі застосувалися методи узагальнення і систематизації, групування, середніх величин, статистичного аналізу динаміки, прогнозування, графічний і табличний методи тощо.

Постановка завдання. Соціальний захист населення — законодавче закріплена система державних гарантій і реалізації прав усіх політичних, соціально-демографічних груп громадян, окремих осіб щодо соціального забезпечення їх нормального прожиткового рівня та життєдіяльності. Ці гарантії здійснюються через соціально-економічні, правові та політичні чинники, які сприяють реалізації права громадян на працю, допомогу на час безробіття, у разі часткової чи повної втрати працездатності.

Основними економічними заходами держави є:

- індексація доходів, заробітної плати, пенсій, стипендій під час інфляції і зростання індексу цін на товари і послуги;
- надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим громадянам і сім'ям, самотнім матерям у разі втрати годувальника;
- матеріальне забезпечення при досягненні пенсійного віку;
- підтримка населення під час стихійного лиха, екологічного надзвичайного стану.

Для цього державою створюються різні спеціальні фонди соціального захисту населення.

Метою статті є охарактеризувати ситуацію з соціальним захистом молоді на ринку праці в Україні.

Покликанням молоді є формування майбутнього української держави, її розбудови, зміцнення, виведення на передові економічні, наукові, культурні рубежі. Але зараз молоді люди потребують допомоги і підтримки, аби отримати професію і освіту, влаштуватися на роботу, створити міцну забезпечену сім'ю. Важливо, щоб молоді громадяни активно приймає участь у побудові сучасної соціальної моделі розвитку суспільства, де їй жити, працювати, творити. Соціальне значення працевлаштування молоді ставить проблему молодіжного безробіття на одне з перших місць у державній молодіжній політиці. Безробіття це неминучий атрибут ринкової економіки.

Одним з пріоритетних напрямків соціального захисту є сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, в інтересах особистості, суспільства та держави.

Від забезпечення стартових умов діяльності молоді залежить подальший розвиток нинішнього суспільства, а також майбутніх поколінь. Цими обставинами пояснюється актуальність статистичного дослідження проблем зайнятості та соціального захисту молоді на ринку праці України.

Результати дослідження. Відповідно до українського законодавства молодь — громадяни України віком від 14 до 35 років. Особи, що не досягли 18 років, є неповнолітніми. У 2013 році молодь складала 37,6 % від загальної чисельності економічно активного населення (рис. 1).

Держава гарантує працездатні молоді рівне з іншими громадянами право на працю, крім неповнолітніх, особливості праці яких встановлюються законодавством.

Відповідно до українського законодавства, роботодавцю, який працевлаштовує на нове робоче місце за отриманою професією (спеціальністю) строком не менше ніж на два роки молодь, яка здобула професійно-технічну або вищу освіту, та якій надано статус безробітного, щомісяця компенсується протягом одного року з дня працевлаштування фактичні витрати, у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (він складає відповідно до класу професійного ризику виробництва від 36,3 % до 49,7 %).

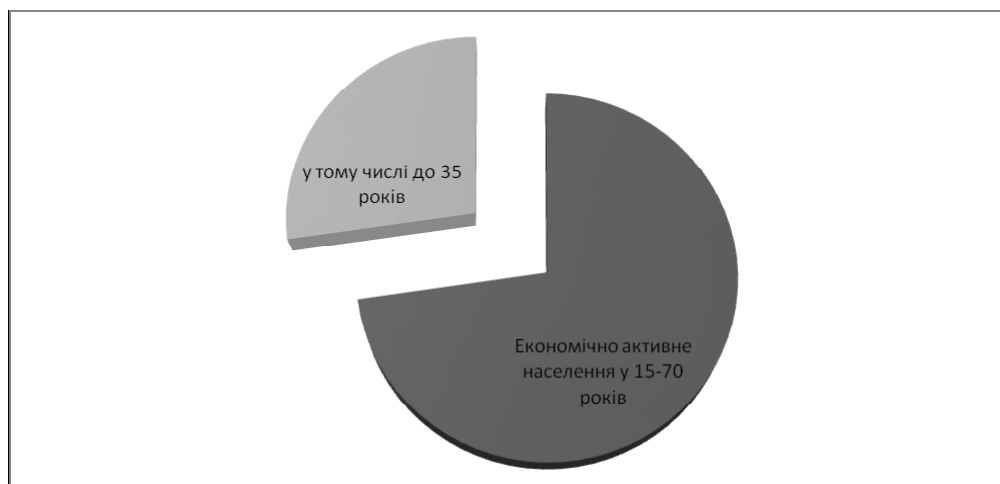

Рис. 1. Частка молоді віком від 14—35 років серед економічно активного населення в Україні у 2013 році

Джерело: складено авторами [2].

Сьогодні під час працевлаштування молоді держава гарантує низку пільг і гарантій. Законом України «Про зайнятість населення» чітко визначені механізми стимулювання роботодавців до створення робочих місць, додаткові пільги молоді — «стартові виплати» та стажування із зарахуванням до загального трудового стажу [1]. Зокрема, молоді працівники, які погодились працювати у сільській місцевості, отримують житло на термін роботи та «стартову виплату» у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати. Додаткове заохочення — перехід житла у власність молодого працівника, який працює у сільській місцевості не менше десяти років. Студенти вищих навчальних закладів мають право проходити стажування терміном до 6 місяців із занесенням запису про проходження такого стажування у трудову книжку. Закон також передбачає можливість професійного навчання безробітних на замовлення роботодавця під конкретне робоче місце. Забезпечення зайнятості молоді на ринку праці — один із пріоритетних напрямів Стратегії державної молодіжної політики до 2020 року, яка передбачає:

- розробку механізмів стимулювання роботодавців у наданні першого робочого місця;
- підвищення рівня конкурентоспроможності молоді;
- запровадження у навчальних закладах факультативних занять з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок;
- здійснення заходів щодо сприяння зайнятості молоді, насамперед тієї, яка потребує соціального захисту;
- сприяння підприємницькій діяльності молоді, визначення механізмів її підтримки;
- запровадження системи підтвердження результатів неформального навчання молоді;
- сприяння професійній орієнтації учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів [4].

Державою запропоновано конкретні механізми для поліпшення ситуації у сфері працевлаштування молоді. Наскільки ефективно вони будуть впроваджуватися у життя, залежить від системи мотивації молоді до професійної діяльності.

Молоді громадяни, які звернулися до Державної служби зайнятості в пошуках роботи, одержують безкоштовну інформацію та професійну консультацію з метою вибору виду діяльності, професії, місця роботи, а також, у разі необхідності, проходять професійну підготовку і перепідготовку.

У 2013 році державною службою зайнятості було працевлаштовано 33,6 % безробітної молоді, яка становить 43,3 % від загальної кількості працевлаштованих громадян.

У 2013 році чисельність молоді, що звернулася до Державної служби зайнятості становила 295132 особи, у тому числі 153905 осіб менше ніж рік втратили роботу. Це свідчить про те, що більше 42 % від усіх безробітних громадян, становить молодь. Найбільша питома вага зареєстрованих безробітних у віці до 35 років спостерігається у галузях «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» 20,7 %, «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» 19,6 % і «переробна промисловість» 17,7 % (рис. 2).

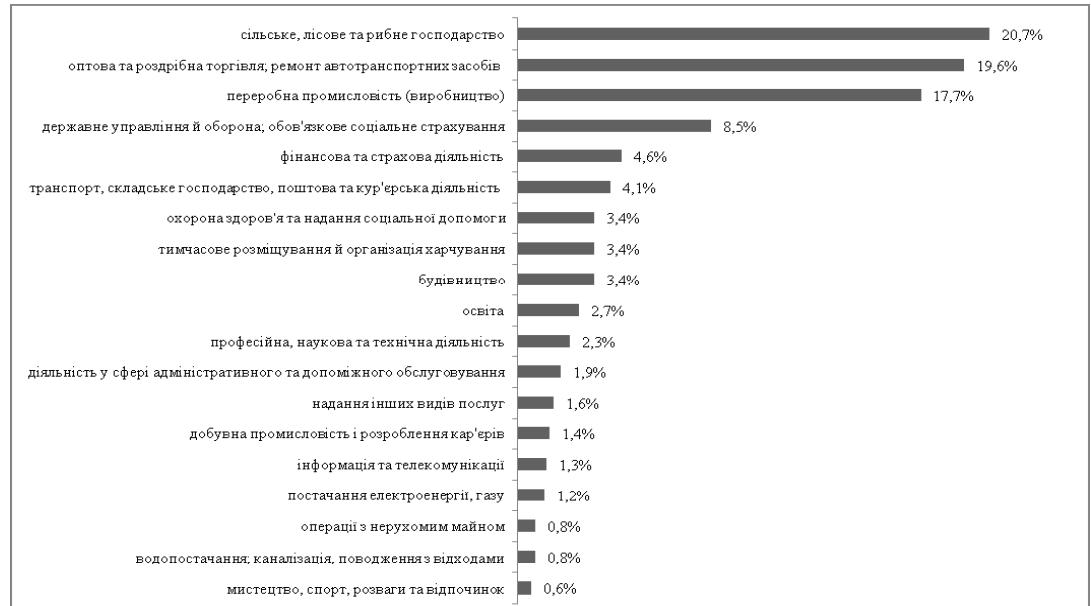

Рис. 2 Структура чисельності зареєстрованих безробітних у віці до 35 років в Україні за 2013 рік

Джерело: складено авторами [2]

Молодь більше піддається і зовнішнім, і внутрішнім впливам щодо ситуації із забезпеченням її зайнятості як продуктивнішої частини населення. Спостерігається така ситуація, що в умовах нестабільності молоді робітничі кадри можуть бути скороченими з підприємств через брак відповідного досвіду (до 10—20 %), працівники фінансових установ — через зменшення обсягу операцій та зниження рівня доходу (до 9—12 %), менеджери середньої ланки — через оптимізацію організаційних структур суб'єктів господарювання, що пов'язано із уповільненням темпів ділової активності (до 8—10 %), працівники держапарату — через проголошення Президентом України скорочення чисельності держапарату, в тому числі по Секретаріату на 20 % тощо [3, с. 51].

Для подолання вищеназваних проблем створюються молодіжні центри праці для забезпечення працевлаштування молоді, реалізації програм професійного навчання молоді та вдосконалення її професійної майстерності.

Ще одним з напрямів подолання безробіття серед молоді є надання квот для працевлаштування молоді встановлюється підприємствам, установам та організаціям у межах, встановлених Законом України «Про зайнятість населення». У разі відмови в прийомі на роботу молодих громадян у межах встановленої квоти з підприємств, установ та організацій стягується штраф у розмірі, встановленому частиною другою ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення».

Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про зайнятість населення» держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо працевлаштування працездатним громадянам у працездатному віці, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, зокрема, молоді, яка закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних або вищих на-

вчальних закладах, звільнилася зі строкової військової або альтернативної (невійськової) служби і якій надається перше робоче місце, дітям (сиротам), які залишилися без піклування батьків, а також особам, яким виповнилося п'ятнадцять років і які за згодою одного із батьків або особи, яка їх замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу.

Для своєчасного реагування на прояви різних тенденцій на молодіжному ринку праці розробляють і впроваджують механізми регулювання (важелі, інструменти, методи) у поєднанні з моніторингом функціонування цього ринку. Це дає можливість коригувати функціонування молодіжного ринку праці за різними напрямками, такими як моніторинг працевлаштування молоді (соціальні гарантії безробіття, зайнятості інвалідів, соціального захисту незайнятої молоді, стану жінок на ринку праці), моніторинг стану працевлаштування молоді України за кордоном, моніторинг працевлаштування іноземних громадян віком від 14—35 років та осіб без громадянства в Україні.

Крім того, завдяки моніторингу політики ринку праці відстежується стан реалізації активних заходів сприяння зайнятості населення країни і вносяться необхідні корективи з метою покращення функціонування молодіжного ринку праці.

Моніторинг функціонування молодіжного ринку праці представляє собою комплекс взаємопов'язаних і взаємозалежних централізованих заходів, спрямованих на забезпечення постійного контролю за процесами, що відбуваються на ринку праці, та обґрунтування належних управлінських рішень щодо підвищення ефективності його функціонування. Він є частиною процесу регулювання, який безупинно здійснюється у часі і спрямований на відстеження ситуації про стан і розвиток ринку праці з використанням визначеної системи статистичних показників. Система показників, за допомогою якої оцінюється стан та розвиток ринку праці, складається із кількох блоків:

- I. Оцінювання поточного стану та структури функціонуючого ринку праці;
- II. Оцінювання швидкості та інтенсивності розвитку ринку праці;
- III. Оцінювання стійкості, пропорційності розподілу, елементів ринку праці;
- IV. Оцінювання забезпечення збалансованості і відтворення ресурсів ринку праці;
- V. Оцінювання розвитку та відтворення робочої сили;
- VI. Оцінювання ефективності використання робочої сили;
- VII. Оцінювання умов входження національного ринку в міжнародний і забезпечення його відповідності міжнародним нормам і стандартам;
- VIII. Оцінювання підвищення добробуту нації та соціального захисту населення.

На основі статистичного аналізу ситуації на ринку праці та з урахуванням пропозицій органів соціального захисту населення, органів освіти, органів внутрішніх справ та інших центри зайнятості визначають очікувану чисельність громадян, які потребуватимуть соціального захисту в наступному році, а також вивчають можливості підприємств щодо працевлаштування цієї категорії громадян. При цьому враховується економічне становище підприємств, чисельність працюючих, обсяги працевлаштування згідно з квотою осіб, які потребують соціального захисту у звітному році.

Так, на 2013—2014 рр. квота для працевлаштування молоді була встановлена підприємствам, установам та організаціям відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» з 1 червня 2013 року у розмірі не менше 7,5, з 1 грудня 2013 року — 10,5, з 1 березня 2014 року — 12,5 та з 1 липня 2014 року — 15,5 середньоблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік. Працевлаштування молоді з інвалідністю здійснюється в межах нормативів робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів, визначених згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», — йдеться у запропонованих змінах до закону «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Порядок квотування і бронювання робочих місць і працевлаштування на них молоді, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або

альтернативної (невійськової) служби, і яка вперше приймається на роботу, встановлюється Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

Висновки. Молодь приблизно вдвічі частіше, ніж представники старших вікових категорій, опиняється в маргінальному становищі при виборі місця праці, непропорційно великою є її частка серед безробітних, найнижчими показниками характеризується рівень її доходів і стартові можливості отримання освіти та самоствердження. В умовах формування ринкового середовища українська молодь вимагає особливої соціальної підтримки та соціального захисту. Розв'язання проблем зайнятості молоді вимагає ефективних заходів держави щодо:

- розвитку соціальної стабільності та захищеності молоді;
- корегування політики зайнятості у сфері працевлаштування, у зв'язку зі зміною ситуації на ринку праці;
- перегляді і доопрацюванні законодавчої бази;
- своєчасного фінансування державних програм зайнятості;
- розроблення системи заохочень та пільг регіонам з низьким рівнем безробіття серед молоді.

При моніторингу молодіжного ринку праці, для повноти його характеристики, слід розглядати також частку молоді, що не працює і не навчається після отримання обов'язкової загальної середньої освіти через хворобу, інвалідність, необхідність виконувати сімейні обов'язки або безробіття. Моніторинг найкраще характеризує конкурентоспроможність молоді на ринку праці.

Крім того, в Україні не ведеться статистика середньої тривалості працевлаштування випускників навчальних закладів у розрізі галузей знань, що є вкрай важливими для органів влади при розробленні молодіжної політики зайнятості.

Ефективними формами роботи у сфері працевлаштування молоді є такі, які орієнтовані на сучасні потреби роботодавців, спрямовані на мотивацію молоді до професійного розвитку та об'єднують зусилля органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, вищих навчальних закладів, роботодавців, бізнес-структур, громадських організацій навколо ефективних систем внутрішніх і зовнішніх мотивацій молоді. Вони спрямовані на модернізацію галузевої структури регіону, удосконалення систем формування робочої сили молоді й працевлаштування, підвищення соціального захисту молоді.

Література

1. Закону України «Про зайнятість населення» України [Електронний ресурс] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Про стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: Указ Президент України / Документ № 532/2013, чинний від 27.09.2013. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>
4. *Богоявленська Ю.В.* Адміністративно-правові механізми управління зайнятістю молоді в Україні в умовах фінансової кризи // *Економіка та держава*. — 2009. — № 3. — С. 44—54.
5. Ринок праці 2014: як боротися з молодіжним безробіттям [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmcp.kiev.ua/index.php/novini/item/1278-rinok-pratsi-2014-yakborotisyaz-molodizhnim-bezrobittiam>

References

1. Law of Ukraine «About Employment» in Ukraine [electronic resource]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
2. State Statistics Service of Ukraine [electronic resource]. — Access: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. About the Strategy of the state youth policy until 2020 [electronic resource]. — Access: Decree of the President of Ukraine / Document № 532/2013, in force from 27.09.2013. — Access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

4. *Epiphany Y.* Administrative and legal mechanisms to control employment of youth in Ukraine during the financial crisis // *Economy and State.* — 2009. — № 3. — S. 44—54.

5. Labour Market 2014: how to deal with youth unemployment [electronic resource]. — Access: <http://www.kmcp.kiev.ua/index.php/novini/item/1278-rinok-pratsi-2014-yakborotisyaz-molodizhnim-bezrobittiam>

УДК 336.531.2:334.012.61-022.51

Буряк Л. Д., к.е.н., професор
Павліковський А. М., к.е.н., професор
Кремпова Н. Л., к.е.н., доцент

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті проведено аналіз стану інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва, розглянуто основні форми державної фінансової підтримки малих підприємств, удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності, формування єдиної державної регуляторної політики, активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва. Запропоновано створення Державного банку кредитування суб'єктів малого підприємництва.

В статье проведен анализ состояния инвестиционного развития субъектов малого предпринимательства, рассмотрены основные формы государственной финансовой поддержки малых предприятий, совершенствование нормативно-правовой базы предпринимательской деятельности, формирование единой государственной политики, активизация финансово-кредитной и инвестиционной поддержки развития субъектов малого предпринимательства. Внесено предложение создать Государственный банк кредитования субъектов малого предпринимательства.

The investment development of small business, basic forms of state financial support for small businesses, improving the legal framework of business activity, formation of an unified state policy, the activation of financial and credit policy, investment policy for supporting the development of small business are analyzed in this article. Establishing the State Bank of Lending for small business is suggested.

Ключові слова: інвестиційний розвиток, форми державної фінансової підтримки, податкова та кредитна політика, форми підтримки розвитку суб'єктів малого підприємництва.

Ключевые слова: инвестиционное развитие, формы государственной финансовой поддержки, налоговая и кредитная политика, формы поддержки развития субъектов малого предпринимательства.

Keywords: investment development, forms of state financial support, tax and credit policies, forms of support for the development of small businesses.

Постановка проблеми. Останнім часом урядом були прийняті нормативно-правові акти, спрямовані на стимулювання інвестиційного розвитку суб'єктів малого підприємництва. Однак більшість з них залишаються нереалізованими. Що стосується державної фінансової підтримки малого бізнесу, то вона фактично не відчувається, оскільки фінансова інфраструктура розвинута ще недостатньо. Комерційний банк і кредитно-фінансові установи віддають перевагу кредитуванню великих підприємств, тому що малий бізнес для них є досить ризиковим. Держава не може забезпечити потреби суб'єктів малого підприємництва в зовнішніх фінансових ресурсах. Кількість програм фінансування, які доступні малому бізнесу обме-